ד שְׂעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַחַלּוֹן וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ, עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֹא בָזֶה הִתִּיר עֲקַבְיָא, אֶלָּא בִשְׂעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַחַלּוֹן וְאַחַר כָּךְ מֵת, בָּזֶה עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. הַצֶּמֶר הַמְדֻבְלָל בִּבְכוֹר, אֶת שֶׁהוּא נִרְאֶה מִן הַגִּזָּה, מֻתָּר. וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה מִן הַגִּזָּה, אָסוּר:

פרק ד א עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִים לְהִטַּפֵּל בִּבְכוֹר. בִּבְהֵמָה דַקָּה, עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבְגַסָּה, חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּדַּקָּה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה תְּנֵהוּ לִי, הֲרֵי זֶה לֹא יִתְּנוּ לוֹ. אִם הָיָה בַעַל מוּם, אָמַר לוֹ תֶּן לִי שֶׁאוֹכְלֶנּוּ, מֻתָּר. וּבִשְׁעַת הַמִּקְדָּשׁ, אִם הָיָה תָמִים, אָמַר לוֹ תֶּן לִי שֶׁאַקְרִיבֶנּוּ, מֻתָּר. הַבְּכוֹר נֶאֱכָל שָׁנָה בְשָׁנָה בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר, (דברים טו) לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה: **ב** נוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, מֻתָּר לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. לְאַחַר שְׁנָתוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: **ג** הַשּׁוֹחֵט הַבְּכוֹר וּמַרְאֶה אֶת מוּמוֹ, רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הוֹאִיל וְהוּא נִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מֻמְחֶה, אָסוּר: **ד** מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. דָּן אֶת הַדִּין, זִכָּה אֶת הַחַיָּב וְחִיֵּב אֶת הַזַּכַּאי, טִמֵּא אֶת הַטָּהוֹר וְטִהֵר אֶת הַטָּמֵא, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה מֻמְחֶה לְבֵית דִּין, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. מַעֲשֶׂה בְפָרָה שֶׁנִּטְּלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ, וְהֶאֱכִילָהּ רַבִּי טַרְפוֹן לַכְּלָבִים, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּהָ. אָמַר תּוֹדוֹס הָרוֹפֵא, אֵין פָּרָה וַחֲזִירָה יוֹצְאָה מֵאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּא עַד שֶׁהֵם חוֹתְכִין אֶת הָאֵם שֶׁלָּהּ, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵלֵד. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, הָלְכָה חֲמוֹרְךָ טַרְפוֹן. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי טַרְפוֹן, פָּטוּר אַתָּה, שֶׁאַתָּה מֻמְחֶה לְבֵית דִּין, וְכָל הַמֻּמְחֶה לְבֵית דִּין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם:

ד) שְׂעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן, הַיְנוּ כְּמִין חוֹר שֶׁבַּכֹּתֶל, **וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ, עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר** הַצֶּמֶר לַכֹּהֵן, דִּכְשֶׁשְּׁחָטוֹ הֻתַּר הַצֶּמֶר בַּהֲנָאָה כְּמוֹ שֶׁהֻתַּר הַצֶּמֶר שֶׁעַל הַבְּכוֹר לְאַחַר שְׁחִיטָה. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים** שֶׁאִם אַתָּה מַתִּיר לוֹ הַצֶּמֶר שֶׁנָּשַׁר יָבוֹא לְהַשְׁהוֹת הַבְּכוֹר כְּדֵי שֶׁתַּשִּׁיר צֶמֶר כָּל שָׁעָה וְיָבוֹא לִידֵי גִּזָּה וַעֲבוֹדָה וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה. **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לֹא בָזֶה הִתִּיר עֲקַבְיָא**, הַיְנוּ לֹא בִּשְׁחָטוֹ חוֹלְקִין עֲקַבְיָא וַחֲכָמִים דְּבִשְׁחָטוֹ דִּבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר, דִּכְשֵׁם שֶׁמּוֹעִיל שְׁחִיטָה לַצֶּמֶר שֶׁעַל הַבְּכוֹר כֵּן מוֹעִיל הַשְּׁחִיטָה לַצֶּמֶר הַתָּלוּשׁ לִפְנֵי שְׁחִיטָה, אֶלָּא בַּמֶּה נֶחְלְקוּ **בִּשְׂעַר בְּכוֹר בַּעַל מוּם שֶׁנָּשַׁר וְהִנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן וְאַחַר כָּךְ מֵת** מֵעַצְמוֹ, **בָּזֶה עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר** צֶמֶר הַתָּלוּשׁ מֵחַיִּים, **וַחֲכָמִים אוֹסְרִין** דְּגָזְרוּ שֶׁמָּא יַשְׁהֵנּוּ כְּדֵי לֵיהָנוֹת בַּצֶּמֶר שֶׁנּוֹשֵׁר מִמֶּנּוּ כָּל שָׁעָה, דַּהֲרֵי חָזִינָן שֶׁהִשְׁהָה אוֹתָהּ עַד שֶׁמֵּתָה מֵעַצְמָהּ. **הַצֶּמֶר הַמְדֻבְלָל בִּבְכוֹר** דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְלַשׁ מִן הָעוֹר וַעֲדַיִן הוּא מְחֻבָּר בִּשְׁאָר צֶמֶר וְאֵינוֹ נוֹפֵל, **אֶת שֶׁהוּא נִרְאֶה מִן הַגִּזָּה** דְּהַיְנוּ כְּשֶׁיִּשְׁחָטֶנָּה וְגוֹזְזָהּ לְאַחַר שְׁחִיטָה וִיהֵא הַצֶּמֶר הַמְדוּבְלָל נִבְלָל עִם שְׁאָר הַגִּזָּה וְאֵינוֹ נִרְאֶה כִּמְפֻרָשׁ מִמֶּנָּה, **מֻתָּר, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה מִן הַגִּזָּה, אָסוּר**, שֶׁיּוֹצֵא לַחוּץ וְנִכָּר לַכֹּל שֶׁמֻּבְדָּל הוּא מִן הַגִּזָּה, דִּינוֹ כְּמִי שֶׁנָּשַׁר לְגַמְרֵי קֹדֶם שְׁחִיטָה וּכְרַבִּי יְהוּדָא אַלִּיבָּא דַחֲכָמִים דְּבִשְׁחִיטָה פְּלִיגֵי.

פֶּרֶק ד כָּל מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה אֵינוֹ מֻתָּר לָתֵת אוֹתָם לַכֹּהֲנִים אֶלָּא דֶּרֶךְ גְּדֻלָּה וְקֻרְבָה לַמָּקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנּוֹתְנִים הַמַּתָּנוֹת לַמְּלָכִים הַגְּדוֹלִים. וּכְבָר פֵּרַשְׁנוּ מַה שֶּׁאָמַר רַחֲמָנָא (במדבר יח, ח): "לְמָשְׁחָה" בָּהֶם לִגְדֻלָּה, וּלְפִיכָךְ אֵין נוֹתְנִין לָהֶם שׁוּם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עָמָל וְטֹרַח וְכוּ', וַאֲפִילּוּ רָצָה הַכֹּהֵן לְטַפֵּל בְּאוֹתוֹ הַטֹּרַח כְּדֵי לְהָקֵל עַל בְּנֵי אָדָם לָתֵת לוֹ הַמַּתָּנוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, דַּהֲוֵי כְּכֹהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּבֵית הַגְּרָנוֹת, (רמב"ם בפירוש המשניות). **א) עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִים לְהִטַּפֵּל** בּוֹ **בִּבְכוֹר** תָּם, עַד אֵיזֶה זְמַן צָרִיךְ לְהִתְעַסֵּק בְּגִדּוּלוֹ קֹדֶם שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן, **בִּבְהֵמָה דַקָּה** הַיְנוּ בְּצֹאן **עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבְגַסָּה חֲמִשִּׁים יוֹם**, דְּיָלֵיף (שמות כב, כח): "מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי", וְסָמִיךְ לֵיהּ (שם כט): "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ". מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ שֶׁהֵם קְרֵבִים לַחֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְבַּשֶּׁלֶת בְּפֶסַח וְהַבִּכּוּרִים מְבִיאִין בַּעֲצֶרֶת, דִּכְתִיב (שם כג, טז): "וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ", וּכְמוֹ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לַתְּבוּאָה תַּעֲשֶׂה גַּם לְשׁוֹרְךָ, וּכְמוֹ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִבְכוֹר בָּנֶיךָ דְּהַיְנוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם כֵּן תַּעֲשֶׂה לְצֹאנֶךָ דְּהַיְנוּ בְּהֵמָה דַקָּה. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר בַּדַּקָּה** צָרִיךְ לְטַפֵּל בָּהּ **שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים** שֶׁטִּפּוּלָהּ מְרֻבֶּה וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לֶאֱכֹל עֵשֶׂב וְאִם לֹא תִּהְיֶה עִם אִמָּהּ תָּמוּת. **אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה תְּנֵהוּ לִי, הֲרֵי זֶה לֹא יִתְּנוּ לוֹ**, דְּדוֹמֶה כְּשׂוֹכְרוֹ שֶׁהוּא מַצִּילוֹ מִן הַטֹּרַח וַהֲוֵי כְּכֹהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּבֵית הַגְּרָנוֹת, אֲבָל **אִם הָיָה בַּעַל מוּם אָמַר לוֹ תֶּן לִי שֶׁאוֹכְלֶנּוּ מֻתָּר, וּבִשְׁעַת הַמִּקְדָּשׁ** אֲפִילּוּ **אִם הָיָה תָמִים** אִם **אָמַר לוֹ תֶּן לִי שֶׁאַקְרִיבֶנּוּ מֻתָּר. הַבְּכוֹר נֶאֱכָל שָׁנָה בְשָׁנָה בֵּין תָּם** בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָרֵב אֶלָּא בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, **בֵּין בַּעַל מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים טו, כ): "**לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה**", וְסָמִיךְ לֵיהּ (שם כא): "וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוּם וְגוֹ' בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ". **ב) נוֹלַד לוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, מֻתָּר לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ** מִשֶּׁנּוֹלַד, וְאִם נוֹלַד בּוֹ מוּם **לְאַחַר שְׁנָתוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם** מִשֶּׁנָּפַל בּוֹ הַמּוּם, וְרַשִׁ"י סְבִירָא לֵיהּ דְּמַיְירֵי בְּיַד יִשְׂרָאֵל שֶׁיּוּכַל לְהַמְתִּין עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְתוֹסָפוֹת סְבִירָא לְהוּ דְּהַיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּמָּצֵא כֹּהֵן, וְכָאן מַיְירֵי שֶׁהוּא בְּיַד כֹּהֵן וְאֵינוֹ צָרִיךְ עַכְשָׁיו לְבָשָׂר. וְדַע שֶׁעִנְיַן מֻמְחֶה, שֶׁיְּהֵא הָאִישׁ הַהוּא כְּבָר עָמַד בְּנִסְיוֹנוֹת וְקֻשְׁיוֹת וְנִמְצָא בְּחָכְמָה גָּדוֹל וּמֻבְהָק, וְאִם הָיָה מַקְשֶׁה עָלָיו וְהַמְנַסֶּה אוֹתוֹ בֵּית דִּין, הוּא נִקְרָא מֻמְחֶה בֵּית דִּין, וְאִם נִתְפַּרְסְמָה חָכְמָתוֹ אֵצֶל הֲמוֹן בְּנֵי אָדָם מֵעַצְמוֹ לֹא שֶׁזִּכּוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין, הוּא הַנִּקְרָא מֻמְחֶה לָרַבִּים, וְאַף עַל פִּי שֶׁזִּכּוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין אֵין מֻתָּר לוֹ לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת עַד שֶׁיִּטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין וְכוּ' וְאֵינוֹ מוֹעִיל רְשׁוּת רֹאשׁ גָּלֻיּוֹת בְּהֶתֵּר בְּכוֹרוֹת בִּלְבַד רַק צָרִיךְ בָּזֶה רְשׁוּת רֹאשׁ יְשִׁיבָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הָרַמְבַּ"ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת. עַל אֵיזֶה מוּמִין שׁוֹחֲטִין הַבְּכוֹר מְבֹאָר בְּפֶרֶק ו. **ג) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמַרְאֶה אֶת מוּמוֹ** לְאַחַר שְׁחִיטָה, וְנִרְאֶה שֶׁהוּא מוּם קָבוּעַ, **רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר** כֵּיוָן שֶׁאֵין הַמּוּם מִשְׁתַּנֶּה אַחַר מִיתָה, וּבְמוּם שֶׁבָּעַיִן שֶׁהוּא מִשְׁתַּנֶּה מִצַּעַר הַמִּיתָה, גַּם רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר הוֹאִיל וְהוּא נִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מֻמְחֶה אָסוּר**, דִּגְזָרִינָן שְׁאָר מוּמִין אַטּוּ מוּמִין שֶׁבָּעַיִן. **ד) מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה** דְּהַיְנוּ מִי שֶׁלֹּא לָקַח רְשׁוּת מִבֵּית דִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת, **וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ**, וּכְשֶׁהוּא מְשַׁלֵּם חֲצִי שָׁוְיוֹ בִּבְהֵמָה גַסָּה, דַּהֲלֹא סָפֵק שֶׁמָּא הָיָה בּוֹ מוּם וְאִם הַמֻּמְחֶה הָיָה רוֹאֶה אוֹתוֹ הָיָה מַתִּירוֹ וְהִפְסִידוֹ, וְשֶׁמָּא לֹא הָיָה בּוֹ מוּם וְלֹא הִפְסִידוֹ, וְאִם לֹא הָיָה בּוֹ מוּם שֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה בּוֹ מוּם עַד שֶׁיָּמוּת, וּרְבִיעַ מִשָּׁוְיוֹ בִּבְהֵמָה דַקָּה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ טֹרַח גָּדוֹל בְּגִדּוּל בְּהֵמָה דַקָּה. וְכֵן אִם שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה **דָּן אֶת הַדִּין זִכָּה אֶת הַחַיָּב וְחִיֵּב אֶת הַזַּכַּאי**, אוֹ **טִמֵּא אֶת הַטָּהוֹר וְטִהֵר אֶת הַטָּמֵא, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ**, לְרַבִּי מֵאִיר דְּדָאִין דִּינָא דְּגַרְמֵי כֵּיוָן שֶׁגָּרַם הֶפְסֵד לַחֲבֵרוֹ, וּמַאן דְּלָא דָאִין דִּינָא דְּגַרְמֵי מַיְירֵי מִשְׁנָה זֹאת דַּוְקָא כְּשֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה, וְזִכָּה אֶת הַחַיָּב מַיְירֵי, כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ מַשְׁכּוֹן לַמַּלְוֶה וְהַדַּיָּן פָּטַר אֶת הַלֹּוֶה וְהֶחֱזִיר הַמַּשְׁכּוֹן לַלֹּוֶה, וְטִמֵּא אֶת הַטָּהוֹר מַיְירֵי כְּשֶׁהֵבִיאוּ טָהֳרוֹת לִשְׁאֹל עֲלֵיהֶן וְנָטַל שֶׁרֶץ וְזָרַק עֲלֵיהֶן, וְטִהֵר אֶת הַטָּמֵא כְּגוֹן שֶׁלָּקַח פֵּרוֹת טְהוֹרוֹת וְעֵרְבָן עִם פֵּרוֹת אֵלּוּ שֶׁטִּהֵר שֶׁלֹּא כַּדִּין. **וְאִם הָיָה מֻמְחֶה לְבֵית דִּין** שֶׁנָּטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין, **פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם**, דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר לֵיהּ אַמַּאי דַּיְינַתְּ לֵיהּ. **מַעֲשֶׂה בְּפָרָה שֶׁנִּטְּלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ** דְּהַיְנוּ הָרֶחֶם, **וְהֶאֱכִילָהּ רַבִּי טַרְפוֹן לַכְּלָבִים**, שֶׁשָּׁאֲלוּ לוֹ אִם הִיא טְרֵפָה וּפָסַק שֶׁהִיא טְרֵפָה וְהֶאֱכִילָהּ לַכְּלָבִים, **וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּהָ, אָמַר תּוֹדוֹס הָרוֹפֵא אֵין פָּרָה וַחֲזִירָה יוֹצְאָה מֵאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּא** שֶׁל מִצְרַיִם, **עַד שֶׁהֵם חוֹתְכִין אֶת הָאֵם שֶׁלָּהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵלֵד**, מִפְּנֵי שֶׁפָּרוֹת שֶׁלָּהֶן מְעֻלִּין מְאֹד וְרוֹצִין שֶׁלֹּא יֵלְדוּ בְּמַלְכוּת אַחֶרֶת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ צְרִיכִין לִקַּח מֵהֶן, וַהֲרֵי לָךְ שֶׁחוֹתְכִין הָאֵם וְאֵינָהּ מֵתָה, אִם כֵּן לָאו טְרֵפָה הִיא, **אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן הָלְכָה חֲמוֹרְךָ טַרְפוֹן**, הִפְסַדְתָּ חֲמוֹרְךָ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְמָכְרָהּ כְּדֵי לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַפָּרָה לַבְּעָלִים. **אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי טַרְפוֹן פָּטוּר אַתָּה, שֶׁאַתָּה מֻמְחֶה לְבֵית דִּין וְכָל הַמֻּמְחֶה לְבֵית דִּין פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם**, וְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דִּשְׁנֵי דְבָרִים אָמַר לוֹ, חֲדָא שֶׁטּוֹעֶה בִּדְבַר מִשְׁנֶה אַתָּה, דְּמִשְׁנָה בְּחֻלִּין (פרק ג משנה ב) נִטְּלָה הָאֵם כְּשֵׁרָה, וְכָל הַטּוֹעֶה בִּדְבַר מִשְׁנֶה חוֹזֵר הַדִּין וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, וּמַה שֶּׁהֶאֱכִילָהּ לַכְּלָבִים אִיהוּ דְּאַפְסִיד אַנַּפְשֵׁיהּ (רש"י), וְעוֹד שֶׁמֻּמְחֶה לָרַבִּים אַתָּה.

ה הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לִהְיוֹת רוֹאֶה בְכוֹרוֹת, אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֻמְחֶה כְּאִילָא בְיַבְנֶה, שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לִהְיוֹת נוֹטֵל אַרְבָּעָה אִסָּרוֹת בִּבְהֵמָה דַקָּה, וְשִׁשָּׁה בְגַסָּה, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם: **ו** הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לָדוּן, דִּינָיו בְּטֵלִים. לְהָעִיד, עֵדוּתָיו בְּטֵלִין. לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ, מֵימָיו מֵי מְעָרָה וְאֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה. אִם הָיָה כֹהֵן וְטִמְּאָהוּ מִתְּרוּמָתוֹ, מַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקוֹ וְסָכוֹ. וְאִם הָיָה זָקֵן, מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר. וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כַּפּוֹעֵל: **ז** הֶחָשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְשַׂר צְבָאִים וְלֹא עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה, וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלֻבָּן וְצוֹאִי אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָוּוּי וּבְגָדִים: **ח** הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ פִשְׁתָּן וַאֲפִילּוּ סָרֵק, אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָוּוּי וְאָרִיג: **ט** הֶחָשׁוּד לִהְיוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשֵׁם חֻלִּין, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ מַיִם אוֹ מֶלַח, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִקַּת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ: **י** הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעַשְׂרוֹת. הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעַשְׂרוֹת, אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה, חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת. וְיֵשׁ שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת, וְאֵינוֹ חָשׁוּד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה. זֶה הַכְּלָל, כָּל הֶחָשׁוּד עַל הַדָּבָר, לֹא דָנוֹ וְלֹא מְעִידוֹ:

פרק ה א כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין (הֶנְאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ), נִמְכָּרִין בָּאִטְלִיז (וְנִשְׁחָטִין בָּאִטְלִיז) וְנִשְׁקָלִין בְּלִטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהֲנָיָתָן לַבְּעָלִים. פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין הֲנָיָתָן לַהֶקְדֵּשׁ. וְשׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּבְּכוֹר: **ב** בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לֹא יִמָּנֶה יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן עַל הַבְּכוֹר. בֵּית הִלֵּל מַתִּירִין, וַאֲפִילּוּ נָכְרִי. בְּכוֹר שֶׁאֲחָזוֹ דָם, אֲפִילּוּ הוּא מֵת, אֵין מַקִּיזִין לוֹ דָם, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

לַכְּלָבִים אִיהוּ דְּאַפְסִיד אַנַּפְשֵׁיהּ (רש"י), וְעוֹד שֶׁמֻּמְחֶה לָרַבִּים אַתָּה. **ה) הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לִהְיוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת, אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו**, דְּשֶׁמָּא מִשּׁוּם שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר יַתִּיר הַבְּכוֹר, **אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֻמְחֶה כְּאִילָא** הַדָּר **בְּיַבְנֶה** יָכוֹל לִטֹּל שָׂכָר, דְּחָסִיד הוּא וְלֹא נֶחְשַׁד בְּכָךְ, וְהָיָה נוֹטֵל כָּל שְׂכָרוֹ בֵּין אִם הָיָה תָּם בֵּין אִם הָיָה בַּעַל מוּם, **שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לִהְיוֹת נוֹטֵל אַרְבָּעָה אִסָּרוֹת**, (מִין מַטְבֵּעַ שֶׁבְּיָמִים הָהֵם) **בִּבְהֵמָה דַקָּה וְשִׁשָּׁה בְגַסָּה**, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טִרְחָא יְתֵרָה לְהַשְׁלִיכוֹ לָאָרֶץ וְלִכְפּוֹתוֹ כְּדֵי לְבָדְקוֹ, וְהָיָה נוֹטֵל שְׂכָרוֹ **בֵּין** שֶׁנִּמְצָא **תָּמִים בֵּין** שֶׁנִּמְצָא **בַּעַל מוּם** וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם נִמְצָא תָּמִים לֹא הוֹעִיל לוֹ כְּלוּם, נוֹטֵל שְׂכָרוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְחָשְׁדוֹ. **ו) הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לָדוּן, דִּינָיו בְּטֵלִים**. דִּכְתִיב (דברים ד, ה): "רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה'", מָה אֲנִי לִמַּדְתִּי מַה' בְּחִנָּם אַף אַתֶּם תְּלַמְּדוּ בְּחִנָּם. הַנּוֹטֵל שָׂכָר **לְהָעִיד, עֵדוּתָיו בְּטֵלִין**, וּמַשְׁמַע דְּכָל דִּינָיו וְכָל עֵדוּתָיו בְּטֵלִים, וַאֲפִילּוּ בְּאֵלּוּ שֶׁלֹּא יָדוּעַ שֶׁלָּקַח עֲלֵיהֶם שָׂכָר (תוספות יום טוב). מִי שֶׁנָּטַל שָׂכָר **לְהַזּוֹת** מֵי אֵפֶר פָּרָה עַל טָמֵא מֵת **וּלְקַדֵּשׁ** לְעָרֵב מֵי חַטָּאת, אֵפֶר פָּרָה אֲדֻמָּה בְּמַיִם חַיִּים, **מֵימָיו** כְּמוֹ **מֵי מְעָרָה** (וְצָרִיךְ רַק מַיִם חַיִּים), **וְאֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה** כְּמוֹ אֵפֶר כִּירָה שֶׁאֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה, אֲבָל **אִם הָיָה** זֶה שֶׁהָלַךְ לִרְאוֹת אֶת הַבְּכוֹר אוֹ לְהָעִיד אוֹ לְקַדֵּשׁ **כֹּהֵן וְטִמְּאוֹהוּ**, דְּהַיְנוּ שֶׁהָיָה צָרִיךְ לַעֲבֹר בְּמָקוֹם טֻמְאָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אַחֵר וְנִטְמָא, וְאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל **מִתְּרוּמָתוֹ** וּמַפְסִידוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִקְנוֹת חֻלִּין שֶׁהֵן בְּיוֹקֶר זֶה שֶׁלְּקָחוֹ לִרְאוֹת הַבְּכוֹר אוֹ לְהָעִיד **מַאֲכִילוֹ** חֻלִּין **וּמַשְׁקֵהוּ וְסָכוֹ** בְּשֶׁמֶן שֶׁל חֻלִּין, כֵּיוָן שֶׁנִּפְסַד עַל יְדֵי שֶׁהוֹלִיכוֹ, זֶה לֹא נִקְרָא שָׂכָר, **וְאִם הָיָה זָקֵן** וְאֵינוֹ יָכוֹל לָלֶכֶת בְּרַגְלָיו **מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כַּפּוֹעֵל** דְּאִם הָיָה עָסוּק בִּמְלָאכָה אוֹמְדִין אוֹתוֹ כַּמָּה הָיָה אָדָם כָּזֶה רוֹצֶה לִטֹּל פָּחוֹת וּלְהִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה זוֹ שֶׁהִיא קַלָּה וְכָךְ נוֹתְנִין לוֹ, וְכֵן מֻתָּר לְכָל דַּיָּן לִקַּח שְׂכַר הַבַּטָּלָה. **ז) הֶחָשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת** לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר **אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּשַׂר צְבָאִים** אַף עַל פִּי שֶׁבִּצְבִי לֵיכָּא קְדֻשַּׁת בְּכוֹר, אָסוּר, דִּלְפְעָמִים מְחַלֵּף בְּשַׂר עֵגֶל בִּבְשַׂר צְבִי, דִּשְׁנֵיהֶם בָּשָׂר אָדֹם, **וְלֹא** יִקַּח **עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין**, אֲבָל עוֹרוֹת עֲבוּדִים מֻתָּר, דְּאִם שֶׁל בְּכוֹר הֵם לֹא הָיָה טוֹרֵחַ לְעַבְּדָן, דְּחוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ חֲכָמִים וּמַפְסְדֵי לֵיהּ. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה**, דְּנִכָּר שֶׁהִיא שֶׁל נְקֵבָה וְתַנָּא קַמָּא סָבַר דְּיָכוֹל לַחְתֹּךְ מְקוֹם הַזַּכְרוּת וְיֹאמַר הָעַכְבָּרִים אֲכָלוּהָ. **וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלֻבָּן וְצוֹאִי**, וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּהָכִי קָאָמַר צֶמֶר מְלֻבָּן, מֵרֶחֶץ מִצּוֹאָתוֹ, וְלָא אָמְרִינַן דְּלֹא טָרַח דִּלְמָא מַפְסְדֵי לֵיהּ כְּמוֹ גַּבֵּי עוֹרוֹת, דְּאֵין טִרְחָתוֹ גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, **אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָוּוּי** וְכֵן **וּבְגָדִים** דְּהַיְנוּ לְבָדִין שֶׁעֲשׂוּיִן מִצֶּמֶר שֶׁאֵינוֹ טָוּוּי גַּם לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ דְּאִם שֶׁל בְּכוֹר הֵן לֹא הָיָה טוֹרֵחַ בָּהֶן. **ח) הֶחָשׁוּד עַל** פֵּרוֹת **הַשְּׁבִיעִית** לִזְרֹעַ אוֹ לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית, **אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ** אֲפִילּוּ **פִּשְׁתָּן**, דַּהֲרֵי זֶרַע פִּשְׁתָּן רָאוּי לַאֲכִילָה וְקָדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, **וַאֲפִילּוּ סָרֵק** דְּהַיְנוּ אֲפִילּוּ הַפִּשְׁתָּן סָרוּק בְּמַסְרֵק, דְּכֵיוָן שֶׁאֵין טִרְחָתוֹ מְרֻבָּה לֹא קָפִיד, **אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָוּוּי וְאָרִיג**, וְאָרִיג הַיְנוּ כְּעֵין שַׂרְשְׂרָאוֹת שֶׁעוֹשִׂין מִפִּשְׁתָּן שֶׁאֵינוֹ טָוּוּי. **ט) הֶחָשׁוּד לִהְיוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשֵׁם חֻלִּין, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ מַיִם אוֹ מֶלַח** מִשּׁוּם קְנָס, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִקַּת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת** וְהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שַׁיָּכוּת לִתְרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת, **אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ** אֲפִילּוּ קָרְבֵי דָגִים, שֶׁמְּעָרְבִים בָּהֶם שֶׁמֶן זַיִת כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם זִקַּת תְּרוּמָה. **י) הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעַשְׂרוֹת** וְלוֹקְחִין מִמֶּנּוּ תְּבוּאָה בִּשְׁאָר שְׁנֵי הַשָּׁבוּעַ וְאֵין מְעַשְּׂרִין וַדַּאי אֶלָּא דְּמַאי, וְכֵן **הֶחָשׁוּד עַל הַמַּעַשְׂרוֹת אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית** לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם חֹמֶר שֶׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, שְׁבִיעִית אֵינָהּ צְרִיכָה לְהֵאָכֵל לִפְנִים מֵחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, וְיֵשׁ שֶׁחָמוּר לָהֶם שְׁבִיעִית מִמַּעֲשֵׂר, דְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֵשׁ לוֹ פִּדְיוֹן וּשְׁבִיעִית אֵין לוֹ פִּדְיוֹן, וּבַגְּמָרָא, זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית חָשׁוּד עַל הַמַּעַשְׂרוֹת, דִּבְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה שְׁבִיעִית חֲמִירָא לֵיהּ. **הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה** בֵּין אַשְּׁבִיעִית וּבֵין עַל הַמַּעַשְׂרוֹת **חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת**, דְּרַבָּנָן תִּקְנוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם אוֹכֵל חֻלִּין בְּטָהֳרָה, כֵּיוָן דְּעָבַר אַדְּאוֹרַיְתָא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁעוֹבֵר אַדְּרַבָּנָן, **וְיֵשׁ שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת וְאֵינוֹ חָשׁוּד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה** שְׁבִיעִית וּמַעַשְׂרוֹת, דְּחָשׁוּד בְּמִילֵּי דְּרַבָּנָן אֵינוֹ רָאוּי לְחָשְׁדוֹ בִּדְאוֹרַיְתָא. **זֶה הַכְּלָל כָּל הֶחָשׁוּד עַל הַדָּבָר לֹא דָנוֹ וְלֹא מְעִידוֹ** (וְעַיֵּן תוספות יום-טוב (פרק ה משנה ד) דְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם דְּלֹא קַיְמָא לָן כֵּן).

פֶּרֶק ה בֶּהֱמַת קָדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלָה עַל יְדֵי מוּם פּוֹדִין אוֹתָהּ וּמֵבִיא בְּדָמֶיהָ בְּהֵמָה אַחֶרֶת, אֲבָל בְּכוֹר בַּעַל מוּם אֵינוֹ נִפְדֶּה אֶלָּא שׁוֹחֲטוֹ בְּמוּמוֹ וְהַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה בַּעַל מוּם אֵינוֹ נִפְדֶּה, דִּכְתִיב (ויקרא כז, לג): "לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע", אֶלָּא נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים בְּכָל מָקוֹם, דְּהַמַּעֲשֵׂר אֵינוֹ מִמַּתְּנוֹת כְּהֻנָּה אֶלָּא תָּם קָרֵב שְׁלָמִים. **א) כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין**, קָדָשִׁים שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם **(הֶנְאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ)** וְלָכֵן **נִמְכָּרִין בָּאִטְלִיז** בַּשּׁוּק שֶׁמּוֹכְרִין שְׁאָר בָּשָׂר, דְּאִם יָכוֹל לְמָכְרוֹ בָּאִטְלִיז מוֹכְרִין אוֹתוֹ בְּיוֹקֶר, **וְנִשְׁחָטִין בָּאִטְלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא** מִין מִשְׁקָל שֶׁלָּהֶן, דְּאִם אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁיּוּכַל לְשָׁקְלוֹ וּלְמָכְרוֹ בָּאִטְלִיז מוֹסִיף בְּדָמִים כְּשֶׁפּוֹדֶה אוֹתוֹ מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְהָרֶוַח הוּא שֶׁל הַהֶקְדֵּשׁ, **חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁהֲנָיָתָן לַבְּעָלִים**, דְּמִשּׁוּם הֲנָאַת אָדָם הֶדְיוֹט לֹא הִתִּירוּ לִנְהֹג בָּהֶם מִנְהַג חֻלִּין לְמָכְרָן בָּאִטְלִיז, וְרַק בְּבֵיתוֹ מֻתָּר לְמָכְרָן. **פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין הֲנָיָתָן לַהֶקְדֵּשׁ**, וְלָכֵן מֻתָּר לְמָכְרוֹ בָּאִטְלִיז, **וְשׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּבְּכוֹר**, דְּאִם יֵשׁ לוֹ חֲתִיכַת בְּשַׂר חֻלִּין שֶׁנִּשְׁקְלָה יָכוֹל לִשְׁקֹל כְּנֶגְדָּהּ בְּשַׂר בְּכוֹר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר דְּנִרְאֶה כְּאִלּוּ מוֹכְרוֹ וּמַעֲשֵׂר אָסוּר לְמָכְרוֹ. **ב) בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים לֹא יִמָּנֶה יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן עַל הַבְּכוֹר** בַּעַל מוּם לֶאֱכֹל עִמּוֹ בַּחֲבוּרָה, דִּסְבָרֵי בֵּית שַׁמַּאי אֵין נִמְנִין עַל הַבְּכוֹר אֶלָּא כֹּהֲנִים, דִּכְתִיב (במדבר יח, יח): "וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין" מַה חָזֶה וָשׁוֹק נֶאֱכָל רַק לַכֹּהֲנִים אַף בְּשַׂר בְּכוֹר בַּעַל מוּם נֶאֱכָל רַק לַכֹּהֲנִים, **וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין וַאֲפִילּוּ נָכְרִי**, דִּכְתִיב (דברים יב, טו): "כַּצְּבִי וְכָאַיָּל", מַה צְבִי וְאַיָּל נֶאֱכָל לְנָכְרִי אַף בְּכוֹר נֶאֱכָל לְנָכְרִי, וּמַאי דִּכְתִיב (במדבר יח, יח): "כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה" בִּבְכוֹר תָּמִים מַיְירֵי, **בְּכוֹר שֶׁאֲחָזוֹ דָם**, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבּוּי דָּם, **אֲפִילּוּ הוּא מֵת אֵין מַקִּיזִין לוֹ דָּם**, וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם אָסוּר, דְּאִי שָׁרֵית לֵיהּ מִתּוֹךְ שֶׁבָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ יָבוֹא לַעֲשׂוֹת בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה מוּם, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה**.